

Arkivnr: 2016/4866-1
Saksbehandlar: Torbjørn Mjelstad

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Yrkesopplæringsnemnda		25.05.2016
Utval for opplæring og helse		02.06.2016
Fylkestinget		14.06.2016

Auka gjennomføring i yrkesfaga. Strategiar på kort og lang sikt, ei heilskapleg tilnærming.

Samandrag

Fylkesrådmannen viser til møte i fylkestinget 8. des. 2015 der det vart framsett følgjande bestilling:

«I Hordaland er det berre om lag ein tredjedel av elevane som byrjar på yrkesfag som fullfører med fagbrev. Nokon av desse fullfører med studiekompetanse, men ein stor del fell frå utan fagbrev og utan studiekompetanse. Fylkestinget set av 4,5 millionar i ein søkbar pott til skular med låg gjennomføringsgrad på yrkesfag. Fylkestinget ber fylkesrådmannen legge frem ein heilheitleg sak som synleggjer naudsynte tiltak og kriteria for tildeling av midlar».

Det er ikkje noko nytt at ungdomane i Hordaland slit med å skaffe seg læreplass. Kvart år står det mange ungdomar igjen som ikkje får tilbod om læreplass. Problemstillinga er ikkje eksklusiv for Hordaland. Hausten 2015 var det i overkant av 9000 søkjarar til læreplass som ikkje klarte å skaffe seg plass på landsbasis.

Vi veit mykje om kvifor dette skjer kvart år. Kva den einskilde ungdom har med seg av kompetanse og opplæring, betyr noko, om den einskilde ungdom har fått høve til å syne seg fram gjennom faget *prosjekt til fordjuping* betyr noko, kvar den einskilde ungdom bur, betyr noko. Tilfanget av læreplassar og tilhøvet mellom tal elevar og tal læreplassar betyr sjølvstøtt også mykje.

Vi har gjennom tal også vist at det er forskjellar mellom skular i kor stor grad ein lukkast med elevane. Indikator på om elevane klarer å skaffe seg læreplass eller ikkje, er ikkje ein offisiell målestANDARD, men det er sjølvstøtt klart at det er ein indikator som interesserer skuleeigar.

Det er trong for gode strategiar både på lang sikt og strategiar på kortare sikt med tiltak for å handtere dei ungdomane som ikkje får seg læreplass i 2016.

Strategiar på kort sikt inneber at det vert gjennomført ei forsøksordning med yrkesfaglege koordinatarar knytt til fem vidaregåande skular. Skulane vert plukka ut etter kor mange elevar som kjem seg vidare i opplæringsløpet. Dette arbeidet vert støtta og følgd tett frå skuleeigar si side gjennom å avsette ressursar til det. Det skal utviklast felles arbeidsorganisering for desse fem yrkesfaglege koordinatarane.

Strategiar på lengre sikt vert å arbeide saman med forskingsmiljø for å utvikle nye modellar for fag- og yrkesopplæringa. Fylkesrådmannen tilrår å sjå desse tinga i samanheng. Målet både på kort og lang sikt er

at fag- og yrkesopplæringa i Hordaland skal bli enda betre enn den er i dag. Fleire skal få moglegheit til å avslutte vidaregåande opplæring med fag- eller sveinebrev.

Forslag til innstilling

1. Det vert organisert ei forsøksordning med yrkesfaglege koordinatorar ved fem skular
2. Prosjektet skal sjåast i samanheng med komande forskingsoppdrag
3. Det vert løyvd pengar til forsøksordninga i budsjettet for 2017 og 2018
4. Prosjektet skal evaluerast undervegs og rapporterer til Fylkestinget juni 2017

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Svein Heggheim
fylkesdirektør opplæring

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 12.05.2016

Lærlingordninga baserer seg på samarbeid, gjerne omtala som trepartssamarbeid. I dette samarbeidet er grad av forplikting til systemet det som er mest utfordrande å ta omsyn til. Arbeidsgjevar, lærebedrifta, bestemmer sjølv kven han vil teikna lærekontrakt med. Det at du er ein elev i Vg 2 og har med deg høgste tilskotssats, gjev deg ingen garanti for at bedrifta ikkje vel ein lærling som har brukt opp opplæringsretten sin og tilfører bedrifta mindre pengar i form av tilskot og som gjerne er to til tre år eldre enn Vg2-eleven. I Hordaland har vi mange av desse kontraktane, om lag 25% av læreforholda er teikna på sida av 2+2-modellen. Fagopplæringskontoret har over tid vore tydeleg på at bedriftene må prioritere søkjarar med ungdomsrett, men vi har ikkje styringsrett over verksemdene.

Organisering, roller og ansvar i fag- og yrkesopplæringa.

Hordaland fylkeskommune treng ein tydeleg strategi for korleis ein organiserer arbeidet rundt den einskilde ungdom som byrjar på ei fagutdanning. I dag er dette ikkje tydeleg, noko som syner seg særleg i overgangen mellom skule og arbeidsliv. Framleis ber fag- og yrkesopplæringa meir preg av at det er to separate utdanningar enn ei heilskapleg fireårig opplæring, men biletet er ikkje eintydig.

Fylkesdirektør for opplæring varsla i 2015 at ein ønskjer ein gjennomgang av fag- og yrkesopplæringa i Hordaland. Korleis denne er organisert frå skuleeigar si side, korleis den er organisert ute på skulane og korleis ein kan sikre ei god, berekraftig og trygg opplæring som ikkje stoppar etter to år. Ein må sjå på ressursbruk, roller og forventningar i og til systemet. Opplæringsavdelinga har i samband med dette lyst ut på anbod eit forskingsoppdrag og skal i løpet av juni ha avklart kven som skal få oppdraget. Det har meldt seg tre tilbydarar til dette.

Prosjektet har to fasar, der fase 1 er å kartleggje korleis tilstanden er. Fase 2 er å prøve ut pilotprosjekt på to skular der målet er å auke gjennomføringa og hindre at ungdom fell frå i utdanninga. Det er ønskjeleg frå skuleeigar si side at det kjem forslag om nye modellar som inneheld mellom anna organisatoriske endringar, kultur og haldningsendring og ressursbruk.

Prosjektet vil vere krevjande, og det er heilt naudsynt at skuleeigar har tydeleg grep om prosjektet, saman med det forskingsmiljøet som blir vald til oppdraget. Det betyr at det og må setjast av ressursar internt som er øyremerka dette.

Tiltak for dei skulane som har låg gjennomføringsgrad på yrkesfag.

I Hordaland har vi 35 skular som driv med fag- og yrkesopplæring, og som har varierende grad av samarbeid med arbeidslivet. Det er ikkje lett å meine noko om kva som påverkar dette samarbeidet, men vi veit at dette ofte fell ned på personlege eigenskapar. Det må vere eit mål å byggje struktur kring dette som gjer oss mindre avhengig av einskildpersonar. Sjølvsagt er det viktig med dei rette personane, men strukturen må vere berekraftig over tid. Gode struktur krev tydelege ansvarsliner, gode verktøy og gode oppfølgings- og rapporteringsrutinar.

Fylkesrådmannen ønskjer å bruke dei 4,5 mill til å styrkje arbeidet rundt samarbeid skule/arbeidsliv, utvikle gode lokale samarbeidsarenaer og sikre føreseielege løp for den einskilde ungdom. Eit slikt prosjekt krev også ein tydeleg skuleeigar, med klåre forventningar til dei einskilde skulane. Ut frå erfaringstal vi har opparbeidd oss over ein tre års periode, har vi plukka ut følgjande skular som bør få ekstra merksemd:

	Elever vg 2	% i lære	Påbygg
Årstad	296	32 %	34 %
Stord	127	43 %	28 %
Slåtthaug	170	41 %	32 %
Sotra	153	42 %	33 %
Voss vgs	55	38 %	35 %

Totalt har desse fem skulane i overkant av 800 elevar på Vg2; noko som utgjør over 43% av tal elevar frå Vg 2 som anten har søkt læreplass eller påbygg. Strukturen på desse skulane er ganske lik i den forstand at dei har tilbod innan både TIP og Elektro som er dei to utdanningsprogramma der ungdomane slit mest med å få seg læreplass. Voss vgs, som er liten samanlikna med dei fire andre, er plukka ut av di det er ein ny skule på plass frå hausten 2016 og det er viktig at samarbeid skule/arbeidsliv vert sett høgt på dagsorden frå dag 1.

Fylkesrådmannen ønskjer eit prosjekt beståande av desse fem skulane, saman med deltaking frå skuleeigar.

Prosjektet startar opp i september 2016 og vil strekkje seg over to år. Det betyr at dei 4,5 mill også må setjast av i budsjettet for 2017 og 2018.

Ved å målretta innsatsen i fyrste omgang mot desse fem skulane vil vi kome i dialog med mange elevar som slit med vegen vidare. Dette vil gje skuleeigar betre forståing av utfordringane. Desse skulane kan også byggjast opp som mottaksskular/knutepunktsskular til *Vg3 alternativ sluttopplæring* og reparasjon av mangelfull teori.

Det må tilsetjast ein yrkesfagleg koordinator ved kvar av dei fem skulane. Slike koordinatorar er heilt avgjerande for å lukkast.

Dei fire store skulane bør ha ein 100% ressurs kvar, mens Nye Voss vgs kan ha ein 50% ressurs. Stikkord i prosjektet:

- Avtalar om læreplass/prosjekt til fordjuping til alle elevane
- Rekruttere nye lærebedrifter
- Betre dimensjonering
- Formidlingsarbeid ut på skulane
- Utvikle lokale/regionale samarbeidsarenaer
- Følgje opp lærlingane/lærekandidatane i ein overgangsperiode
- Etablere samarbeid med NAV
- Knutepunkt Vg3 alternativ sluttopplæring, læreplasskurs og reparasjon av fag ein har stroke i.

I tillegg til desse yrkesfaglege koordinatorane må også skuleeigar dedikere ein 150% ressurs i ein toårsperiode med å jobbe saman med skulane med desse utfordrande problemstillingane. Det er avgjerande for å lukkast at skuleeigar er tydeleg i rolleutforminga av yrkesfagleg koordinator. Fagopplæring er for mange eit komplisert område, og det må overførast kunnskap frå fagopplæringskontoret og ut på skulane. Dette kan vi få til ved å arbeide saman om det å få fleire ut i lære. Det er viktig å understreke at ressursen frå skuleeigar også sjølvstøtt vil bli brukt i forhold til andre enn dei fem forsøksskulane. Målsetjinga må vere at alle 35 skular på sikt skal ha ein yrkesfagleg koordinator.

Økonomiske konsekvensar

Budsjett pr år vil vere:

Ca tal.

150% ressurs skuleeigar (1,1 mill)

450% ressurs yrkesfagleg koordinator (3,3 mill)

Totalt 4,4 mill.

I 2016 vil det verte forbrukt 4/12 av dette dersom ein kjem i gang frå september av. Det betyr ei belastning av budsjettet i 2016 på om lag 1,5 mill.

Fylkeskommunen har også i 2016 søkt om midlar til såkalla læreplasskurs. Desse midlane har UDIR lyst ut med søknadsfrist 9. mai. Desse midlane har vi motteke både i 2014 og 2015. I begge desse åra har vi kjøpt tenester av eksterne. Det er naturleg at desse midlane går inn i dette prosjektet og at læreplasskurs-modellar vert ein del av prosjektet som skuleeigar driv saman med skulane og NAV. Gjennom ei slik organisering kan vi halde på kunnskap og lærdom i eigen organisasjon.

Ulike modellar for tettare kopling skule/arbeidsliv

Det kan ofte vere vanskeleg å forklare den store trongen som vert kommunisert frå arbeidslivet om tilgang på faglært arbeidskraft til den ungdommen som i 2016 ikkje klarer å skaffe seg læreplass.

Hordaland har vore og er tungt inne i utprøving av vekslingsmodellen. Vekslingsmodellen har så langt vist seg som ein suksess, ikkje minst i forhold til samarbeid skule/arbeidsliv. Hordaland har også lang tradisjon for å drive med TAF-modellar, også i denne modellen er kjernen av suksess samarbeid skule/arbeidsliv. I begge modellane er det høg grad av forplikting mellom skule og arbeidsliv, og ei oppleving av likeverdige opplæringsarenaer.

Noko av utfordringa er korleis vi kan byggje same grad av forplikting i ein modell som er basert på mindre integrasjon mellom opplæringsarenaene, slik som 2 +2-modellen er. Vi tenkjer det er mogleg, men ikkje utan at dette vert nøye planlagd, følgd tett opp og at ein klarer å finne gode resultatmål.

I fyrste omgang må det ei endring til i skulen si tilnærming til utfordringa. Skuleeigar og skulane må ha same problemforståing. I dag er det ikkje skulane sitt problem at elevane ikkje klarer å skaffe seg læreplass, eller at elevane ikkje er kvalifisert til å kunne søkje læreplass. Det er skuleeigar sitt problem.

Fylkesrådmannen ønskjer å styre dei 4,5 mill inn mot nokre av dei skulane som vi veit har utfordringar knytt til å få elvane sine vidare i opplæringsløpet. Skuleeigar har i dag ikkje tydelege forventningar til at dette er skulen sitt ansvar. Organiseringa i dag er at skulane sørgjer for at elevane søker seg vidare enten til læreplass, påbygg eller eit nytt Vg2, og så er elevane overlatne meir eller mindre til seg sjølv. Imidlertid er det også her store forskjellar rundt om på skulane.

Vi treng å sjå på organisering, ressursbruk og roller i dette arbeidet. Tiltak er naudsynt, men tiltaka må få tid til å virke over tid.

Endringsprosessar er krevjande og krev merksemd.

Skulane som vert plukka ut, må ha ein viss storleik. Det betyr at innsatsen må målrettast mot store yrkesfagskular. Store yrkeskular har utfordringar, og dei skulane som har TIP og Elektro, slit mest. Årstad, Slåtthaug, Sotra, Stord og Voss vgs har både ei geografisk spreiding og mange elevar knytt til desse utdanningsområda. Nye Voss vgs som opnar hausten 2016, bør vere ein del av dette prosjektet. Skulen bør utviklast til å bli eit lokomotiv for fag- og yrkesopplæring i Indre Hordaland. Dette krev tett samhandling med lokalt arbeidsliv.

Det er etter kvart ein god del fylkeskommunar som utrustar skulane sine med yrkesfaglege koordinatorar eller liknande, og alle understrekar kor viktig slike roller er. Også i Hordaland har vi skular som har slike koordinatorar. Utfordringa her er at dette har vakse fram litt ulikt, og dei har ikkje noko felles møteplass eller felles stillingsinnhald. I samband med å få fram ein tydeleg strategi må skuleeigar meine noko om innhaldet i desse stillingane og korleis dei skal organiserast ute på skulane. Nokre av dei skulane vi peikar på i denne saka, har slike roller alt no, men då gjerne knytt til bestemte elevgrupper med spesielle utfordringar.

Kapasiteten i arbeidslivet set grenser for kor mange elevar fylkeskommunen kan ha i sine opplæringstilbod. Noko av forklaringa på kvifor mange ungdommar ikkje kjem seg vidare, heng saman med dette. Vi veit at mange elevar får seg læreplass gjennom faget *prosjekt til fordjuping*, og vi veit også at dei som står utan læreplass, gjerne ikkje har vore utplassert i verksemder. Ein yrkesfagleg koordinator sin viktigaste jobb er å sørge for at alle elevar får denne moglegheita. Alle opplæringskontor og lærebedrifter vi har kontakt med, understrekar kor viktig dette faget er.

I tillegg vil også skulane vere gode aktørar i å kunne auke opplæringskapasiteten gjennom å sørge for at fleire bedrifter kjem inn i lærlingordninga, noko som i neste omgang vil bidra til at fleire får seg læreplass. Det å setje skulane i stand til å hente inn forpliktande avtalar med arbeidslivet, vert også viktig i dette arbeidet. Her har Hordaland gått saman med ein del andre fylke og Kunnskapsdepartementet i å utvikle eit verktøy som skal bidra til at dette arbeidet skal vere lettare. Det krev ein samarbeids- og delingskultur som må arbeidast med over tid. Verktøyet inneheld mellom anna ein avtalemodul der alle skulane kan sjå kva bedrifter eigen skule samarbeider med.

Fylkeskommunen har dei siste to åra motteke om lag kr. 900 000 frå UDIR til tiltak for dei som ikkje får seg læreplass. Dette er omtala som læreplasskurs modell 1 og 2. Kursa har sitt utspring i Stortingsmelding 20 (På rett veg). I 2016 vil vi saman med desse fem skulane og NAV halde kurs på den einskilde skule. Desse pengane vil gå inn som ein naturleg del av prosjektet. I 2014 og 2015 har vi kjøpt tenester av eksterne aktørar. Dette har fungert godt, men vi treng å byggje kunnskap og lærdom i eigen organisasjon kring dette. Vi har etablert eit godt samarbeid med NAV og vil i samarbeid med dei prøve ut å organisere dette sjølv.

Det å klare å handtere både kortsiktige særskilte behov for den einskilde ungdom og å utvikle nokre tydelege strategiar frå skuleeigar si side, er krevjande, men heilt klårt nødvendig om lærlingordninga skal kunne bli enda betre i Hordaland, slik at fleire ungdommar både vel yrkesfag og fullfører med fag- eller sveinebrev.